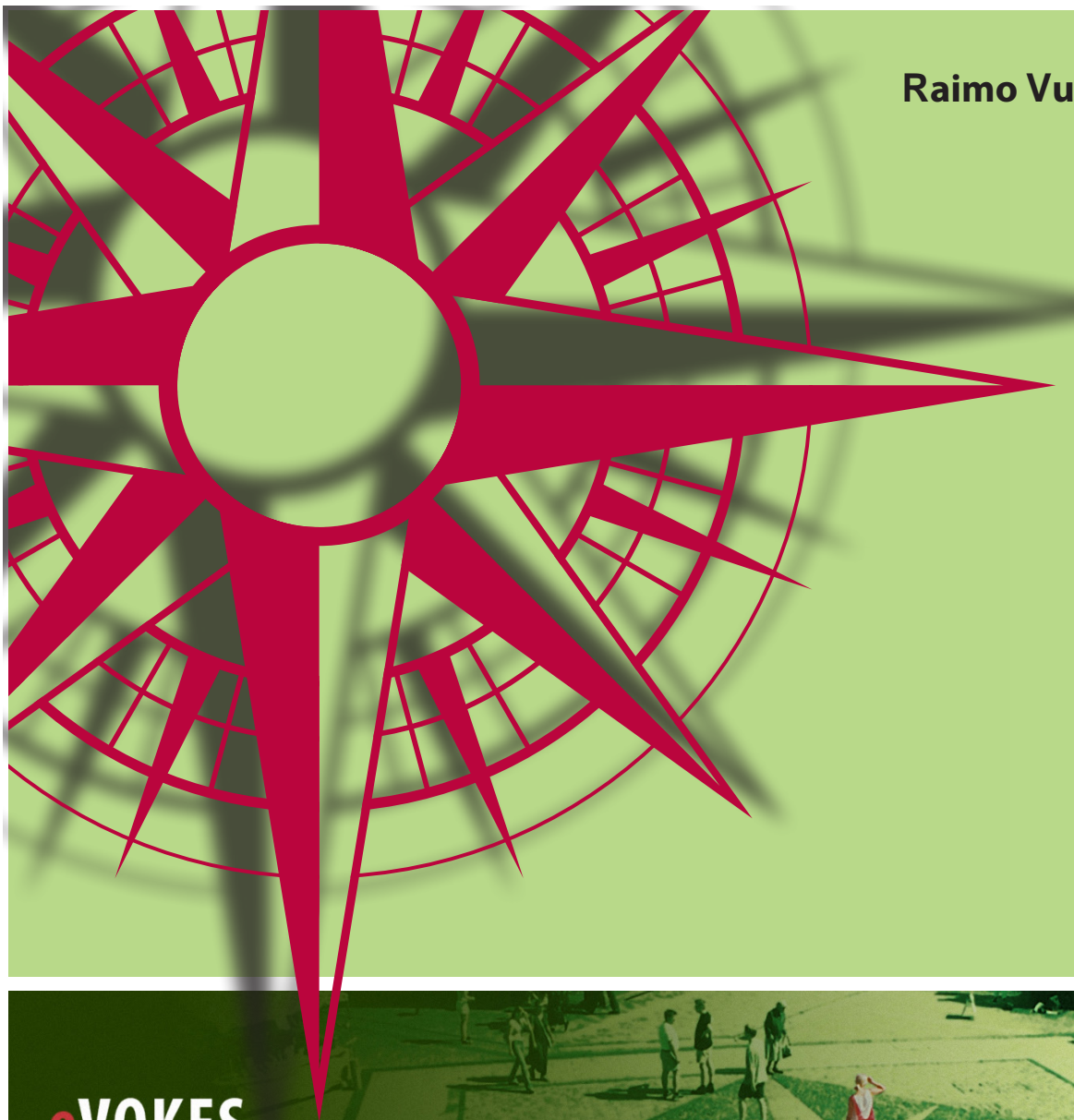

Raimo Vuorinen

eVOKES

Valtakunnallinen ohjausalan osaamiskeskus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

**Opinto-ohjaajien
koulutusmäärä Suomessa
1971-2022**

Valtakunnallisen ohjausalan osaamiskeskuksen työpapereita 6

OPINTO-OHJAAJIEN KOULUTUSMÄÄRÄ SUOMESSA 1971-2022

Raimo Vuorinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

© Kirjoittaja, Valtakunnallinen ohjausalan osaamiskeskus ja Koulutuksen tutkimuslaitos

Kansi: Martti Minkkinen

ISSN 1799-9014 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-951-39-9072-5 (verkkojulkaisu)

Jyväskylä 2022

Sisältö

1 Johdanto.....	4
2 Opinto-ohjaajien koulutusmäärät vuosittain 1971-2022.....	5
3 Työssä olevien opinto-ohjaajien määrä ja kelpoisuudet.....	11
4 Avoimena olleet opinto-ohjaajan tehtävät vuosina 2010–2022	13
5 Lähtökohtia ohjausalan koulutuksen tila-arvioinnille 2022	14
Lähteet:	16
Liitteet.....	18

Tiivistelmä

Ohjausalan ammattilaisten valmiudet ja osaaminen laadukkaaseen ja monikanavaiseen ohjaustyöhön hyväksytään kansainvälisesti yhdeksi keskeiseksi elinikäisen ohjauksen kansalliseksi laatukriteeriksi. Suomessa perusopetuksessa ja toisella asteella toimivien ohjaajien kelpoisuudet on määritelty lainsäädännössä. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hyväksymän elinikäisen ohjauksen kansallisen strategian 2020–23 yhtenä tavoitteena on käynnistää ohjaajakoulutuksen kokonaisarviointi, jossa tarkastellaan ammattilaisten osaamisvaatimuksia eri konteksteissa, eri koulutuspolkuja ja -rakenteita sekä sisältöjä niin suomen- kuin ruotsinkielisen koulutuksen osalta (Valtioneuvosto, 2020). Tähän raporttiin on koottu yhteenveto opinto-ohjaajien koulutusmäärästä Suomessa vuosina 1971–2022. Viidenkymmenen vuoden aikana yli 6500 opiskelijaa on hankkinut Suomessa opinto-ohjaajan kelpoisuuden. Vuonna 2022 opinto-ohjaajien suomenkielistä koulutusta järjestetään kahdessa yliopistossa ja viidessä ammattikorkeakoulussa. Opinto-ohjaajien ruotsinkielinen koulutus käynnistettiin uudelleen vuonna 2019 Åbo Akademiassa.

OPINTO-OHJAAJIEN KOULUTUSMÄÄRÄ SUOMESSA 1971–2022

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö nostavat elinikäisen ohjauksen strategiassa 2020–23 ohjaustyötä tekevien valmiudet ja osaamisen laadukkaaseen sekä monikanavaiseen ohjaustyöhön yhdeksi strategiseksi pitkän tähtäimen kansalliseksi tavoitteeksi. Hallituskauden 2020–23 aikana ohjauksen ammattimaisuuden vahvistamiseksi tavoitteena on käynnistää ohjaajakoulutuksen kokonaisarviointi, jossa tarkastellaan ammattilaisten osaamisvaatimuksia eri konteksteissa, eri koulutuspolkuja ja -rakenteita sekä sisältöjä niin suomen- kuin ruotsinkielisen koulutuksen osalta (Valtioneuvosto, 2020). Myös kansainväliset organisaatiot (Cedefop et al., 2021; ILO/ETF, 2021) korostavat ammattitaitoisen henkilöstön merkitystä keskeisenä elinikäisen ohjauksen kansallisena laatukriteerinä. Tähän julkaisuun on koottuna tietoa opinto-ohjaajien koulutusmääristä Suomessa vuosina 1971–2022.

Kansallisen ELO-foorumin toimeksiannon mukaan Valtakunnallinen ohjausalan osaamiskeskus (VOKES) on toteuttanut vuosina 2013, 2015, 2017 sekä 2020 aiemmat kartoitukset opinto-ohjaajien koulutusmääristä Suomessa (Virolainen, 2013; Vuorinen 2015; 2017; 2020). Kartoitusten kohteena ovat olleet koulutukset, jotka antavat asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (14.12.1998/986: §6, §11, §15) tarkoitetut kelpoisuudet (ks. liite 1). Ensimmäisessä kartoituksessa koulutusyksiköitä pyydettiin kertomaan myös muusta mahdollisesta vähintään 30 opintopisteen (op) laajuisesta koulutuksesta. Osa vastanneista oppilaitoksista toimitti tietoa myös suppeammista 25 tai 5 opintopisteen laajuisista koulutuksistaan. Vuonna 2020 ja 2022 koulutusyksiköiltä pyydettiin tiedot 30 opintopisteen laajuisista uraohjauksen erikoistumiskoulutuksista, mutta muu lyhytkestoisempi täydennyskoulutus jätettiin kartoituksen ulkopuolelle.

Tammikuussa 2022 tietopyyntö lähetettiin alla mainituille koulutusyksiköille:

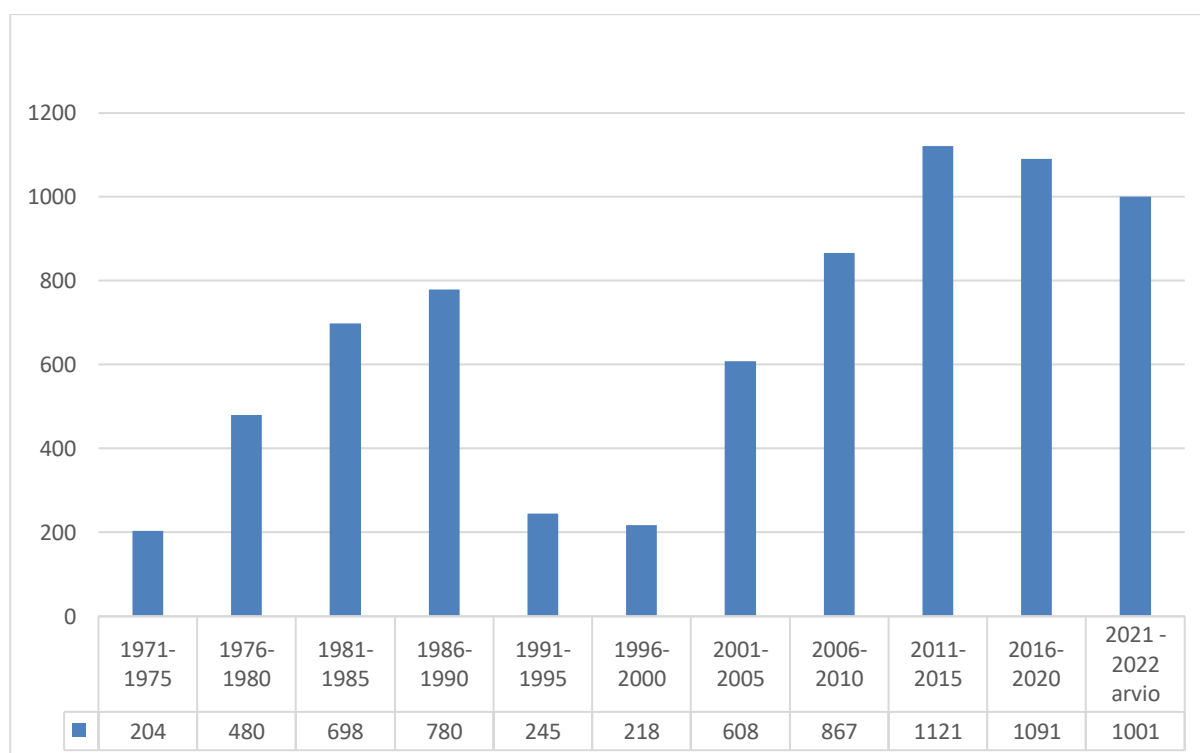
- Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
- Hämeen ammattikorkeakoulu
- Itä-Suomen yliopisto
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu, JAMK (ammattillinen opettajakorkeakoulu)
- Jyväskylän yliopisto
- Oulun ammattikorkeakoulu
- Tampereen ammattikorkeakoulu
- Åbo Akademi.

Kaikki mainitut yksiköt vastasivat kyselyyn, joten vastausprosentti oli kohderyhmän osalta sata.

2 Opinto-ohjaajien koulutusmäärät vuosittain 1971–2022

Opinto-ohjaajien koulutusmäärät ovat vaihdelleet huomattavasti viiden vuosikymmenen aikana. Vuosina 1971–2021 kelpoisuuden on hankkinut yhteensä 6 533 opinto-ohjaajaa. Kokonaismäärä nousee 7 313 opinto-ohjaajaan jos mukaan lasketaan vuonna 2022 ohjaajaksi opiskelemissa olevat sekä koulutusyksikköjen ilmoittamat aloituspaikat vuonna 2022.

Ensimmäisissä kartoituksissa koulutusmäärät tilastoitiin lukuvuosittain koulutuksen organisoinnin mukaisesti. Vuonna 2017 toteutetun kartoituksen yhteydessä koulutusyksiköt ilmoittivat, että lukuvuosittain tehtävä tilastointi ei ole enää tarkoituksenmukaista, koska koulutusten aloitusajankohdat vaihtelevat eri yksiköissä. Opiskelijat myös suorittavat tutkintoja omien henkilökohtaisten aikataulujensa mukaisesti. Vuodesta 2017 alkaen tilastoissa ovat mukana kaikki kyseisen kalenterivuoden aikana opinto-ohjaajan kelpoisuuden hankkineet opiskelijat. Kuviossa 1 koulutusmäärät on esitetty viisivuotiskausittain. Mukana ovat myös keväällä 2022 opiskelemissa olevien määrä (488) sekä vuoden 2022 aloituspaikat (284).

Kuvio 1. Opinto-ohjaajien koulutusmäärät puolivuosisikymmenittäin 1971–2022. Vuosien 2021–2022 pylväeseen sisältyvät vuoden 2021 loppuun mennessä valmistuneet (229) ja vuonna 2022 opiskelemissa olevat (488) opiskelijat. Mukana on myös yksiköiden ilmoittamat aloituspaikat vuonna 2022 (284).

Ohjaajien koulutus käynnistettiin osana peruskoulu-uudistusta 1970-luvulla. Koulutusta laajennettiin 1980-luvulla merkittävästi, koska ohjaus integroitiin silloiseen kurssimuotoiseen lukioon sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistukseen. Lukion opinto-ohjaajien koulutusta toteutettiin 20 opintoviikon laajuisena poikkeuskoulutuksena 1982–1990.

Ammatillisten oppilaitosten ohjaajien koulutus käynnistettiin toisen asteen toimeenpanokoulutuksena vuonna 1983 ja vakinaistettiin vuonna 1985. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen toimeenpanokoulutuksen päätyttyä 1990-luvun alussa vuosittain valmistui noin 30–60 ohjaajaa, ja koulututusta järjestettiin Joensuun ja Jyväskylän yliopistoissa sekä Hämeenlinnan ja Jyväskylän ammatillisissa opettajakorkeakouluissa.

Taulukko 1. Koulutetut opinto-ohjaajat Suomessa 1971–2000 (Vuorinen, 2002)

Lukuvuosi	Poikkeus- koulutus 40 ov	Perus- koulun opinto- ohjaajat 40 ov	Erilliset opinto- ohjaajan opinnot 40 ov	Ohjauksen koulutus ja sivuaineop. 35 ov	Lopo- koulutus 20 ov	Amm. oppil. opo- koulutus 20 ov	Ohjauksen koulutus- ohjelma 160 ov	Eri- vapauksia OPM: 16.8.-90 mennessä	Yhteensä ko. vuonna valm.	POPO -Täy- dennys 40 + 10 ov	Täy- dennys 20 + 20 ov
1971–1972	17	51							51		
1972–1973		52							52		
1973–1974		48							48		
1974–1975		53							53		
1975–1976		61							61		
1976–1977	117	59							176		
1977–1978	28	64							92		
1978–1979	25	50							75		
1979–1980	22		54						76		
1980–1981	21		47						68		
1981–1982			49						49		
1982–1983			42		27				69		
1983–1984			36		88	143			267		
1984–1985			36		118	91			245	28	
1985–1986			33		60	95			188	31	
1986–1987			18			90			108	30	
1987–1988			35		29	84			148		
1988–1989			35		28	78			141		
1989–1990			33		21	66		75	195	10	
1990–1991			20			39			59		
1991–1992			35			21			56		
1992–1993			20			23	5		48		
1993–1994			20			28	3		51		5
1994–1995			20			8	3		31		15
1995–1996			20			16	8		44		
1996–1997						24	8		32		
1997–1998				30		24	7		67		
1998–1999				39			12		41		
1999–2000				25			9		34		
Yhteensä	230	438	553	94	371	830	55	75	2 625	99	20

Vuonna 1995 Opetusministeriön asettama Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmä totesi, että opinto-ohjaajakoulutuksen sisältö, kesto ja toteutustavat ovat vaihdelleet, koska koulutusmuodot oli kehitetty nopeina vastauksina kunkin hetken ajankohtaisiin tarpeisiin. Työryhmän mukaan tämä osaltaan vaikeutti ohjaajakoulutusten kokonaisvaltaista ja

pitkäjänteistä kehittämistä. Erilliset koulutukset oli koettu myös esteeksi koulutusmuotojen ohjaukselliselle yhteistyölle sekä ohjauksellisen jatkumon kehittämiseksi koulutusasteelta toiselle (Opetusministeriö, 1995). Kehittämisyöryhmän vuonna 1995 toteuttaman koulutustarvekartoituksen (Opetusministeriö, 1995) mukaan osa ensimmäisinä vuosina valmistuneista opinto-ohjaajista oli jo siirtynyt muihin tehtäviin tai eläkkeelle. Työryhmän mukaan koulutuksen kysyntä ja tarjonta olivat kuitenkin tuossa vaiheessa tasapainossa, eikä koulutuksen aloituspaikkojen lisäämiselle tai poikkeuskoulutukselle nähty tarvetta.

1990-luvun puolivälin jälkeen ohjauksen kysyntä kasvoi etenkin toisen asteen yhteistyön etenemisen myötä. Samanaikaisesti tuli tarve arvioida ohjaajakoulutuksen uudistamista oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän esitysten mukaisesti. Kehittämistyöryhmä esitti, että koulutuksesta vastaavat yliopistot ja ammatilliset opettajakorkeakoulut vahvistaisivat keskinäistä yhteistyötään ja suunnittelisivat opinto-ohjaajien peruskoulutuksen siten, että se tuottaisi laaja-alaisen kelpoisuuden eri koulumuodoissa toimimiseen. Lisäksi ryhmä edellytti, että peruskoulutuksen suorittaneilla tuli olla mahdollisuus tieteelliseen ja ammatilliseen jatkokoulutukseen (Opetusministeriö, 1995).

Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu ja Jyväskylän yliopisto laativat yhteisen opetussuunnitelman sekä käynnistivät opetusministeriön poikkeusluvalla yhteistyönä koulutuksen, jonka suorittaneet saivat ohjauksen osalta pätevyyden eri kouluasteilla toimimiseen. Opinto-ohjaajien yhteinen kelpoisuus määriteltiin myöhemmin opetushenkilöstön kelpoisuuksia koskevassa asetuksessa (1998/986). Vuosikymmenen loppupuolella toisen asteen yhteistyön myötä opinto-ohjaajien määrää lisättiin toisella asteella ja ammattikorkeakouluissa. Vastatakseen kasvaneeseen kysyntään koulutusyksiköt lisäsivät aloituspaikkoja, ja 2000-luvun taitteessa koulutuksen aloitti noin sata opiskelijaa (Taulukko 1).

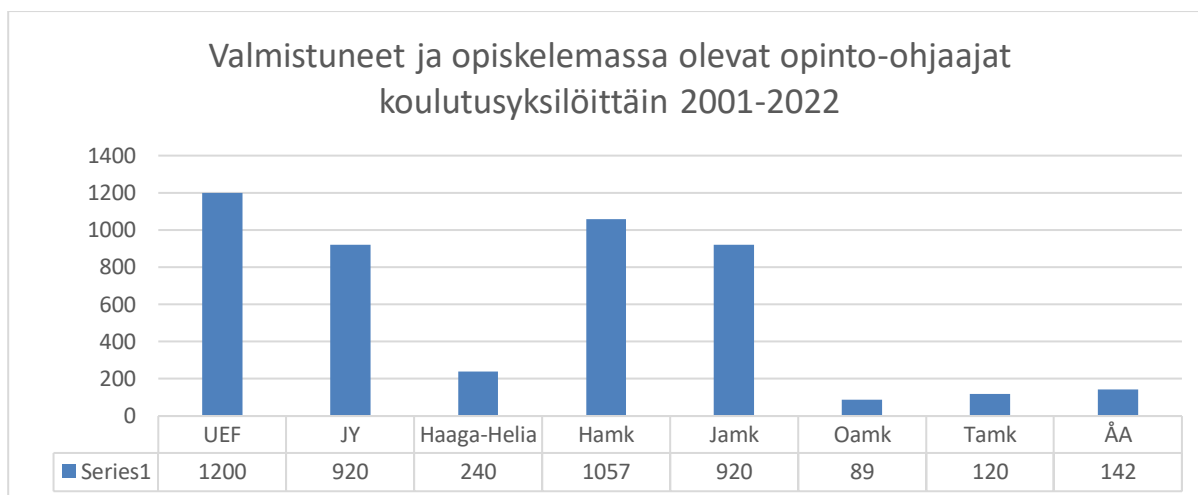
1990-luvulla valmistuneiden opinto-ohjaajien kokonaismäärä oli 463, ja vuosina 2001–2010 valmistuneita oli 1 475 (Taulukko 2). Myöhemmin 2010-luvulla aloituspaikkoja lisättiin etenkin ammatillisissa opettajakorkeakouluissa ja ESR-rahoitteisissa aikuisten ohjauksen kehittämishankkeissa (Taulukko 2 ja Kuvio 2). Uusina koulutusyksikköinä aloittivat Haaga-Helian (2011), Oulun (2014) ja Tampereen (2016) ammattikorkeakoulut. Vuosina 2011–2015 opinto-ohjaajia on valmistunut 1 121, ja vuosina 2016–2020 yhteensä 1091. Vuosina 2011–2020 valmistuneiden kokonaismäärä on 2 212.

Kuluvan vuosikymmenen aikana valmistuneiden kokonaismäärä tulee aiempiin vuosikymmeniin verrattuna todennäköisesti vielä kasvamaan, koska vuonna 2021 valmistui kaikkiaan jo 229 opinto-ohjaajaa. Lisäksi koulutusyksikköjen ilmoituksen mukaan vuonna 2022 tutkintoa on suorittamassa yhteensä 488 opiskelijaa, ja loppuvuodelle on varattuna yhteensä 284 aloituspaikkaa.

2000-luvulla kelpoisuuden hankkineita opinto-ohjaajia on jo yhteensä 4 119 (Taulukko 2). Heistä 575 on suorittanut joko 300:n tai 120 opintopisteen maisteritutkinnon, ja 60 opintopisteen tutkinnon joko sivuaineena tai erillisinä opintoina suorittaneita on yhteensä 3544 (Taulukko 2). Itä-Suomen yliopisto (1200) Hämeen ammattikorkeakoulu (1057) ovat 2000-luvulla kouluttaneet määrällisesti eniten opinto-ohjaajia (Kuvio 2 ja Kuvio 3).

Taulukko 2. Vuosina 2001–2021 opinto-ohjaajiksi valmistuneet, vuonna 2022 koulutuksessa olevien kokonaismäärät ja aloituspaikat 2022

Vuodet	Maisteriohjelma/ KM-tutkinto/ 300 tai 120 op	Ohjaus sivuaineena, Opinto-ohjaajan erilliset op. 60 op	Erilliset opinto- ohjaajaopinnot 60 op	Erkkeri- koulutukset 60 op	Specima, maahan- muuttajien ohjaajat, 60 op ja muut ohjaajakoulutukset	Muunto- koulutus, KM-tutkinto	Muuntokoulutus/ Erilliset opinto- ohjaaja-opinnot	YHTEENSÄ
2000–2001	5	9	94					108
2001–2002			104					104
2002–2003	8	10	123					141
2003–2004	17	8	105			11		141
2004–2005	16	6	90			2		114
2005–2006	8	12	107			3	9	139
2006–2007	26	12	165		10	3	1	217
2007–2008	25	14	89			2		130
2008–2009	14	7	170					191
2009–2010	17	11	162					190
2010–2011	23	8	106					137
2011–2012	28	14	190	21				253
2012–2013	24	10	210	1	8		3	256
2013–2014	46	11	180					237
2014–2015	50	0	181		7			238
2015–2016	23	9	155		10			197
2017	28		183					211
2018	47		159					206
2019	41	10	173					224
2020	51	2	176					229
2021	47	23	159					229
Yhteensä	575	158	3277	22	35	21	13	4119
Opiskelemassa 2022	184	42	262					488
Aloituspaikat 2022	58	25	201					284

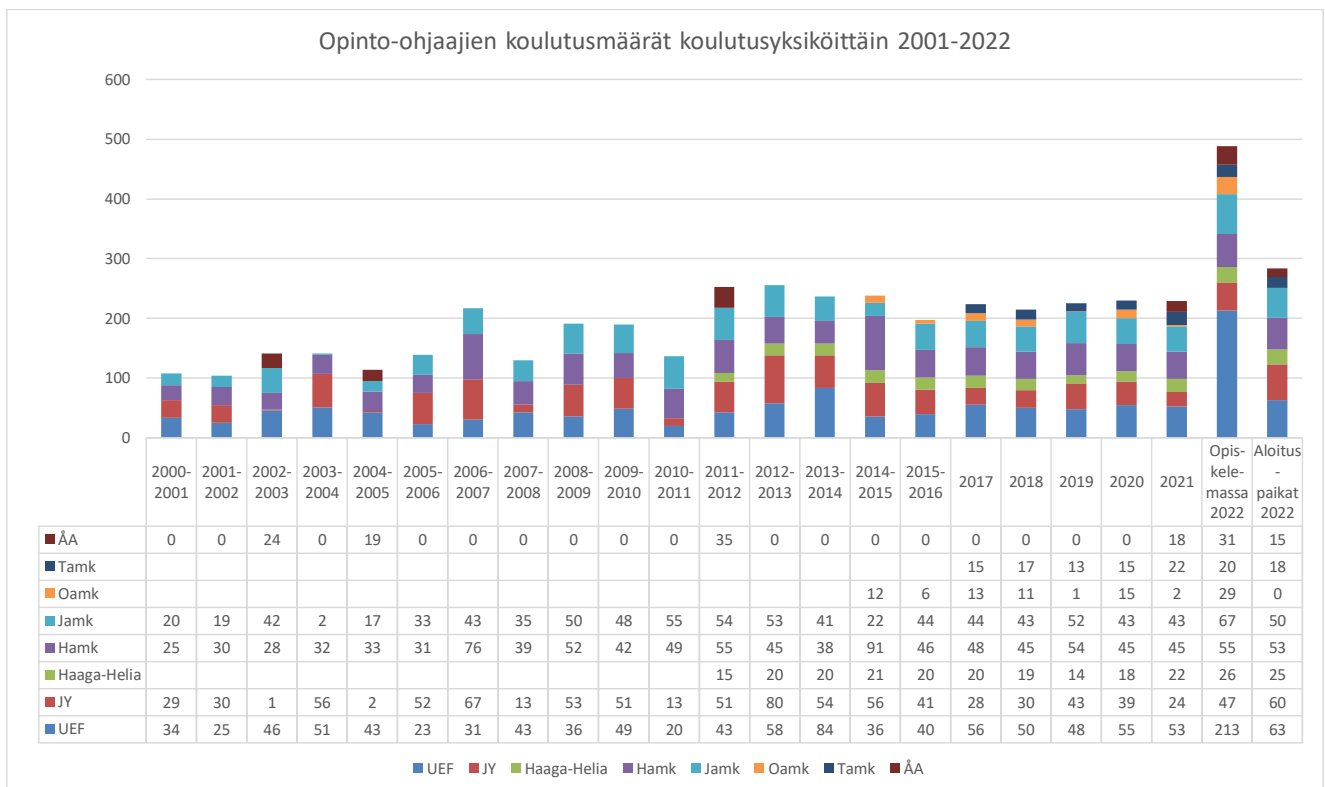

Kuvio 2. Opinto-ohjaajien kokonaismäärät koulutusyksiköittäin 2000–2022 (mukana myös opiskelemissa olevat ja aloituspaikat vuonna 2022)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaiseman ruotsinkielistä koulutusta koskevan selvityksen mukaan ruotsinkieliselle ohjaajakoulutukselle on ollut 2020-luvulla akuutti tarve (Oker-Blom, 2021). Vuoden 2000 jälkeen Åbo Akademi on järjestänyt vain kolme kertaa ruotsinkielistä koulutusta, ja viimeiset erilliset opinnot on järjestetty lukuvuonna 2011–2012. Selvityksessä tehtiin konkreetit esitykset koulutuksen pikaiseksi käynnistämiseksi esimerkiksi Helsingin yliopiston, Åbo Akademin kanssa. Myös kansallisessa elinikäisen ohjauksen strategiassa (Valtioneuvosto, 2020) yhtenä tavoitteena on varmistaa, että ohjausta on saatavilla sekä suomen että ruotsin kielellä.

Vuodesta 2019 alkaen Åbo Akademi on pyrkinyt vastaamaan koulutustarpeeseen tarjoamalla opinto-ohjaajan kelpoisuuden antavaa koulutusta kasvatustieteiden sivuaineena (Biämnesstudier inom pedagogiska vetenskaper/ Studier som ger yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandedning). Koulutusyksikön antamien tietojen mukaan yhteensä 18 opiskelijaa oli suorittanut ohjaajan kelpoisuuteen tarvittavat opinnot vuoden 2021 loppuun mennessä, ja 11 opiskelijaa on keväällä 2022 suorittamassa näitä ohjauksen sivuaineopintoja. Vuonna 2021 Åbo Akademi käynnisti lisäksi Svenska kulturfondenin tuella erilliset opinto-ohjaajan opinnot (Studierna för studiehandedare som fristående studier), ja yhteensä 20 opiskelijaa aloitti kaksivuotiseksi suunnitellut opinnot monimuoto-opiskeluna. Åbo Akademin tavoitteena on järjestää erilliset opinnot myös vuonna 2023.

Opinto-ohjaajakoulutus on hakijoiden keskuudessa erittäin suosittu opiskeluvaihtoehto. Esimerkiksi vuonna 2016 yliopistojen kolmeen opinto-ohjaajakoulutukseen haki yhteensä 660 hakijaa, joista hyväksyttiin keskimäärin 11 prosenttia. Naisten osuus hakeneista oli 86 prosenttia ja hyväksytyistä 92 prosenttia. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen järjestämään 60 opintopisteen hakijamäärä on kasvanut 2010-luvulla ja koulutukseen hyväksytyjen osuus on laskenut 58 prosentista (2007) 24 prosenttiin vuonna 2016. Koulutukseen hyväksytyistä naisista on ollut keskimäärin 84 prosenttia kyseisenä tarkasteluajankohtana. (Kumpulainen, 2017).

Kuvio 3. Opinto-ohjaajien vuosittaiset koulutusmäärät koulutusyksiköittäin 2001–2021, opiskelemissä olevat ja aloituspaikat vuonna 2022

3 Työssä olevien opinto-ohjaajien määrä ja kelpoisuudet

Työssä olevien opinto-ohjaajien määrää ja kelpoisuuksia koskeva tieto on tällä hetkellä hajanaista. Suomen opinto-ohjaajat – SOPO ry:n jäsenrekisterin mukaan 31.12.2021 eri tehtävissä työssä olevia opinto-ohjaajia oli yhteensä 973 (Taulukko 3). Jäsenmäärä eri koulumuodoissa on pysynyt lähes ennallaan. Uusina jäseninä järjestöön on liittynyt myös oppilaitosten ulkopuolella työskenteleviä ohjaajia.

Taulukko 3. Opinto-ohjaajat – SOPO ry:n jäsenten työkonteksti 2019 ja 2021¹

Työkonteksti	Jäsenmäärä 2019	Jäsenmäärä 2021
Peruskoulu	316	311
Peruskoulu ja lukio yhteinen tehtävä	46	47
Lukio	205	210
Ammatillinen koulutus	251	247
Ammattikorkeakoulu	92	85
Yliopisto (urapalvelut, tutkijat, ohjausalan kouluttajat)	32	32
Muu (kansanopistot, järjestöt, yritykset, työpajat, vankilat)	28	41
Yhteensä	970	973

Opetushallitus kokoaa muutaman vuoden välein tietoa suomalaisista opettajista ja rehtoreista, ja tavoitteena on palvella opettajakoulutuksen suunnittelua ja opettajatarpeen ennakoimista. Viimeisimmissä vuoden 2019 tilannetta koskevissa Opetushallituksen tilastopalvelu Vipusessa julkaistuissa tiedoissa² on mukana myös tietoa opinto-ohjaajista kaikilta kouluasteilta sekä heidän kelpoisuudestaan hoitamaansa tehtävään.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toteuttamassa perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen arvioinnin yhteydessä perusopetuksen järjestäjiltä kysyttiin keväällä 2019, kuinka suurella osalla ohjausta toteuttavilla oli opetustoimen kelpoisuusvaatimuksen mukainen opinto-ohjaajan kelpoisuus (Goman ym., 2020). Vastauksia saatiin yhteensä 380 koulutuksen järjestäjältä. Yhteensä 47 koulutuksen järjestäjää ilmoitti, että ohjaushenkilöstöltä puuttui asetuksen mukainen kelpoisuus tehtäväänsä.

Seuraavat olevat tiedot (Taulukot 4–6) työssä olevien opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuuksista on poimittu edellä mainitun Opetushallituksen tilastopalvelu Vipusen eri koulutusmuotoja kuvaavista taulukoista. Näiden perusteella eri oppilaitosmuodoissa kelpoisuus oppilaanohjauksen ja opinto-ohjaajan tehtäviin oli lähes kaikilla tehtävissä olevilla ohjaajilla.

¹ Lähde: Sopo ry:n jäsenrekisteri

² <https://www.oph.fi/fi/tilastot/tilastoja-opettajista-ja-rehtoreista>

Taulukko 4. Perusopetuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2019³

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä, osuus vastanneista	
			%
Oppilaanohjaus	299	286	95,7
Opinto-ohjaus	73	64	87,7

Taulukko 5. Lukiossa toimivien opinto-ohjaajien lukumäärä ja kelpoisuus vuonna 2019⁴

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	%	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	%	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	%
Opinto-ohjaus	249	244	96	14	12	85,7	263	256	97,3
Oppilaanohjaus	50	48	96	4	4	100	54	52	96,3

Taulukko 6. Ensisijaisesti ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opinto-ohjaajien määrä ja kelpoisuus 2019⁵

Tehtävätyyppi	Opettajiä yhteensä tiedonkeruussa	Opettajakelpoisuus on kunnossa	
		lkm	%
Opinto-ohjaaja	99	96	97

Tällä hetkellä ei ole tarkkaa tietoa, kuinka monella työssä olevalla ohjaajalla kaikkiaan on tehtävien edellyttämä kelpoisuus, koska Opetushallituksen tiedonkeruussa mukana olevien opettajien määrä (786) ja perusopetuksessa ja toisella asteella työssä olevien alan pedagogisen järjestön (Sopo ry) jäsenten määrän (638) perusteella ei tästä asiasta voi tehdä johtopäätöksiä.

³ https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Opettajatiedot%20-%20perusopetus%20-%20kelpoisuus%20-%20aine.xlsb

⁴ https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Opettajatiedot%20-%20lukio%20-%20kelpoisuus%20-%20aine.xlsb

⁵ https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Opettajatiedot%20-%20ammatillinen%20-%20kelpoisuus%20-%20ala.xlsb

4 Avoimena olleet opinto-ohjaajan tehtävät vuosina 2010–2022

Oppilaitokset ja koulutuksen järjestäjät ilmoittavat avoimena olevista opinto-ohjaajan tehtävistä sekä Kuntarekryn (<http://kuntarekry.fi>) että TE-toimistojen (<https://paikat.te-palvelut.fi/tpt/>) kautta. Kuntarekry ylläpitää tilastoja kunta-alan rekrytoinneista, mutta järjestelmän kautta ei saa tilastoja avoimena olleista opinto-ohjaajan tehtävistä. Järjestelmässä ei ole eriteltyä ohjaajien tehtävänimikettä, sillä palvelun ylläpitäjä luokittelee opinto-ohjaajan tehtävät useimmiten kuuluvaksi vain aineenopettajat ja lehtorit -tehtäväalueeseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan vuosina 2010–2022 oli avoimena yhteensä 3290 opinto-ohjaajan tehtävää (Taulukko 11) ja 1488 opintosihteerin tehtävää. Kahden viime vuoden aikana avoimien työpaikkojen määrä on merkittävästi kasvanut ja avoimena oli yhteensä yli tuhat opinto-ohjaajan työpaikkaa. Tiedot perustuvat avoimen työpaikan ilmoituksessa mainittuun ammattiin, koska koulutusvaatimusta ei yleensä avoimissa työpaikoissa ole ilmoitettu. Vastaavana ajankohtana kelpoisuuden hankkineita ohjaajia oli yhteensä 2631. Näiden tietojen perusteella ei voi tehdä yksiselitteistä arviota koulutustarjonnan ja opinto-ohjaajien kysynnän tämänhetkisestä tasapainosta, koska kyseisessä työ- ja elinkeinoministeriön tilastossa ei ole yksilöity, onko haettavana ollut määräaikainen vai toistaiseksi täytettävänä ollut opinto-ohjaajan tehtävä. Vuoden 2021 avoimena olevien tehtävien lukumäärän merkittävän kasvun taustalla on todennäköisesti oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä perustetut alueellisten ohjauksen koordinaattorien tehtävät ja tehostetun oppilaanohjauksen käynnistäminen.

Taulukko 7. Vuosina 2010–2021 TE-toimistojen kautta haettavana olleet opinto-ohjaajan tehtävät ja opintosihteerien tehtävät⁶

Vuosi	23590 Opinto-ohjaaja	23591 Opintosihteerit
2021	622	244
2020	392	202
2019	297	169
2018	224	159
2017	181	84
2016	147	92
2015	178	100
2014	226	87
2013	210	62
2012	246	92
2011	280	115
2010	287	82
Yhteensä	3290	1488

⁶ Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto

5 Lähtökohtia ohjausalan koulutuksen tila-arvioinnille 2022

Suomessa perusopetuksessa sekä toisen asteen koulutuksessa toimivien opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuudet on määritelty lainsäädännössä (1998/986), mutta osa kelpoisuuden hankkineista ohjaajista työskentelee myös perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolella. Kokonaisuutena ohjausalan osaamisen kysyntä ja tarve on lisääntynyt 2000-luvulla eri konteksteissa (Valtioneuvosto, 2020). Ohjaajia on voinut sijoittaa korkeakouluihin, TE-hallinnon asiantuntijatehtäviin, ohjaamoihin, aikuisten uraohjaukseen, yksityisiin uravalmennusta tarjoaviin yrityksiin, ammattiliittoihin, kuntouttaviin organisaatioihin, kehittämisprojekteihin sekä yritysten ja julkisen sektorin henkilöstön kehittämissyksiköihin. Näiden tehtävien edellyttämää kelpoisuutta ei välttämättä määritellä lainsäädännössä.

Opinto-ohjaajien tutkintotavoitteisen koulutuksen aloituspaikkoja on viime vuosina lisätty koulutusyksiköiden omista aloitteista ilman kansallista kattavaa arviointia tarpeesta. Todennäköisesti osa tällä hetkellä valmistuvista opinto-ohjaajista ei heti koulutuksen jälkeen sijoitu opinto-ohjaajan tehtäviin oppilaitoksiin, mutta opettajille opinto-ohjaajan kelpoisuuden hankkiminen ja koulutusyksiköille sen tarjoaminen opettajien jatkokoulutuksena näyttävät olevan haluttuja vaihtoehtoja. Koulutuksen mitoittamista ovat lisäksi määrittäneet lyhytkestoiset rahoitusmallit sekä jatkumon puute (Valtioneuvosto, 2020).

Ohjausalan koulutusyksiköt ovat vastanneet kasvaneeseen kysyntään myös käynnistämällä lyhytkestoisempia kohdennettuja koulutusohjelmia tai projektirahoitteisia täydennyskoulutuksia. Vuonna 2018 ohjausalan koulutusyksiköt käynnistivät yhteistyössä Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op). Koulutus on suunnattu eri toimintaympäristössä toimiville ohjauksen ammattilaisille sekä yksityisille uraohjauksen palveluntarjoajille. Jyväskylän yliopiston sekä ammatillisten opettajakorkeakoulujen (Haaga-Helia, Hamk, Jamk, Oamk ja Tamk) konsortion yhteisesti järjestämään koulutukseen on vuosina 2019–2021 osallistunut 95 opiskelijaa ja Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistojen yhteisen konsortion koulutukseen 72 opiskelijaa. Tällä hetkellä näissä erikoistumiskoulutuksissa on mukana yhteensä 137 opiskelijaa.

Taulukko 8. Uraohjauksen erikoistumiskoulutukseen osallistujamäärä 2019–22

Uraohjauksen erikoistumiskoulutus 30 op	Haaga-Helia, Hamk, Jamk, Oamk, Tamk ammattikorkeakoulut ja Jyväskylän yliopisto	Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistot
Vuonna 2019 valmistuneet	30	9
Vuonna 2020 valmistuneet		40
Vuonna 2021 valmistuneet	65	23
Vuonna 2022 opiskelemissa olevat	43	21
Aloituspaikat 2022	43	30

Keväästä 2020 alkaen ammatilliset oppilaitokset ovat tarjonneet uusia koulutuksia ja tutkintonimikkeitä ohjausalalle. Kasvatus- ja ohjausalan osaamisalan ammattitutkinnon (150 opintopistettä) perusteiden (Opetushallitus, 2019) mukaan opinnot suorittanut voi työskennellä alan vaativissa tehtävissä eri-ikäisten kasvatus- ja ohjaustyössä, eri koulutusasteilla ja -muodoissa, eri hallinnon aloilla sekä vapaa-ajan toiminnassa. Toimintaympäristönä voi olla julkinen sektori, yksityinen sektori, järjestöt sekä muu kasvatus- ja ohjaustyötä tekevä organisaatio.

Kasvatus ja ohjausalan perustutkinnon (180 osaamispistettä) suorittanut voi toimia varhaiskasvatuksen tehtävissä tai erilaisten perheiden ja kouluikäisten lasten kanssa. Nuoriso- ja yhteisöohjaaja suunnittelee, järjestää ja ohjaa eri-ikäisten ihmisten toimintaa, jonka painopiste on osallisuuden lisääminen, kansalaistoiminta ja monikulttuurinen työ. Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon (180 osaamispistettä) suorittanut voi toimia kasvatus- ja ohjausalalla kehittämistehtävissä ja toteuttaa laajoja työn uudistamisen ja kehittämisen hankkeita ja/tai prosesseja

Edellisissä luvuissa olevia tilastoja ei sellaisenaan voi käyttää opinto-ohjaajien rakenteellisen ja sisällöllisen uudistamisen pohjana. Ensinnäkin tilastot eivät kerro sitä, kuinka moni koulutuksen suorittanut siirtyy opinto-ohjaajan tehtäviin ja kuinka moni koulutuksen jälkeen opinto-ohjaajana toiminut on jo siirtynyt eläkkeelle tai muihin työtehtäviin. Esimerkiksi uusia työtehtäviä on perustettu kuntiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä vuonna 2021, jolloin perusopetuslaissa (628/1998) täsmennettiin oppilaan oikeutta saada tarpeidensa mukaista oppilaanohjausta ja tehostettua henkilökohtaista ohjausta. Myös oppivelvollisuutta koskevaan lainsäädäntöön (1214/2020) kirjattiin oppijan hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen, koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuut sekä asuinkunnan ja huoltajan valvontavastuut. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt valtakunnallinen opinto-ohjauksen kehittämishankkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020), jonka tavoitteena on vahvistaa uuden lainsäädännön mukaisen perusopetuksen oppilaanohjauksen vaikuttavuutta sekä tukea, kehittää ja vahvistaa opinto-ohjauksen toimintatapoja ja alueellista yhtenäisyyttä. Uudistuksen edetessä monet alueet ovat hakeneet ohjaajia koordinoimaan alueellista monialaista yhteistyötä.

Elinikäisen ohjauksen strategiassa 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) esitetty toimenpide-ehdotus ohjausalan koulutuksen kokonaisarvioinnin toteuttamiseksi on todella tarpeen sekä ammattilaisten eri kontekstissa tarvitsemien osaamisvaatimusten sekä koulutusrakenteiden osalta. Ohjausalan ammattilaisten taustalla ja osaamisella on oma merkityksensä laadukkaiden ohjauspalvelujen toteuttamiseen, mutta ohjaajakoulutuksen arviointia tarvitaan sekä ohjauksen kansallisen laadun että tiedolla johtamisen näkökulmasta. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon alan ammattilaisten määrällinen tarve ja koulutusohjelmien sisällöllinen kokonaisrakenne, täydennyskoulutus sekä koulutettujen ammattilaisten mahdollisuus työllistyä joustavasti eri konteksteissa. Tietoa tarvitaan myös ohjaukseen sijoitettujen resurssien kustannustehokkuudesta ja vaikuttavuudesta.

Lähteet:

- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986.
- Cedefop et al. (2021). *Digital transitions in lifelong guidance: rethinking careers practitioner professionalism: a CareersNet expert collection*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop working paper; No 2.
<http://data.europa.eu/doi/10.2801/539512>
- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I.-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A. & Vuorinen, R. (2020). *Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkujä. Arviointi nuorten opinto-poluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheissa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2020. Tampere, PunaMusta Oy.
- ILO/ETF [International Labour Office / European Training Foundation]. (2021) *Developing national career development support systems. Pathways to enhance lifelong career guidance, career education and career development support for workers*.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_800036.pdf
- Kumpulainen, T. (toim.) (2017). *Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016*. Raportit ja selvitykset 2017:2. Opetushallitus.
- Oker-Blom, G. (2021). *Den svenskspråkiga utbildningen in Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162926>
- Opetushallitus. (2019). *Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon perusteet*. OPH-1397-2018
- Opetusministeriö. (1995) *Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän muistio*.
Opetusministeriön työryhmien muistioita 1995:24.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2020). *Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma*.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>
- Oppivelvollisuuslaki 2020. 1214/30.12.2020.
- Perusopetuslaki 1998. 628/21.8.1998.
- Työministeriö (2002). OHJUS – *Ohjaus ja neuvontapalvelut työhallinnossa*. Työhallinnon julkaisuja 314. Helsinki: Työministeriö.
- Valtioneuvosto. (2020). *Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023*. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2020:34.
- Virolainen, M. (2013). *Selvitys opinto-ohjaajien koulutusmääristä Suomessa 1971-2013*. Väliraportti valtakunnalliselle ELO-ryhmälle. Julkaisematon lähde.
- Vuorinen, R. (2020). *Opinto-ohjaajien koulutusmäärä Suomessa 1971–2020*. Jyväskylän yliopisto. Valtakunnallisen ohjausalan osaamiskeskuksen työpapereita, 5.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/68457>
- Vuorinen, R. (2016). *Selvitys opinto-ohjaajien koulutusmääristä Suomessa 1971-2016*. II Väliraportti Valtakunnalliselle ELO-ryhmälle. Julkaisematon lähde.

- Vuorinen, R. (2017). *Selvitys opinto-ohjaajien koulutusmääristä Suomessa 1971-2018*. III
Väliraportti Valtakunnalliselle ELO-ryhmälle. Julkaisematon lähde
- Vuorinen, R. (2002). *Koulutetut opinto-ohjaajat Suomessa 1971 - 2003*. Yhteenvedotaulukko.
<http://www.asiantuntijaluotsi.fi> (verkkosivu lakkautettiin vuonna 2004).

Liitteet

LIITE 1. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986
voimassa 1.8.2012 alkaen.

6 § Oppilaanohjaajan kelpoisuus

Oppilaanohjausta on kelpoinen antamaan henkilö:

- 1) joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:n 1 momentin 4 kohdassa tai kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut opinnot;
- 2) joka on suorittanut kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 15 §:n 1 momentin mukaisen koulutuksen; tai
- 3) jolla on tämän asetuksen 15 §:n 1 momentissa säädetty kelpoisuus.

(3.11.2005/865)

Koulukodissa toimivassa koulussa oppilaanohjausta voi antaa myös henkilö, jolla on muu perusopetuksen opettajalta tämän asetuksen mukaan vaadittava kelpoisuus.

11 § (3.11.2005/865) Opinto-ohjaajan kelpoisuus

Opinto-ohjausta on kelpoinen antamaan henkilö:

- 1) joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja tutkinnon lisäksi yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:n 4 kohdassa tarkoitetut opinnot tai kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 15 §:n 2 momentin mukaiset opinto-ohjaajan opinnot;
- 2) joka on suorittanut kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 15 §:n 1 momentin mukaisen koulutuksen; tai
- 3) jolla on tämän asetuksen 15 §:n 1 momentissa säädetty kelpoisuus.

15 § Opinto-ohjaajan kelpoisuus

Opinto-ohjausta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on

- 1) tässä asetuksessa säädetty ammatillisten tai yhteisten opintojen opettajan kelpoisuus sekä 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset ammatillisessa opettajakorkeakoulussa tai yliopistossa suoritettavat opinto-ohjaajan opinnot tai yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetut vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot; tai
- 2) 11 §:ssä säädetty kelpoisuus.

(3.11.2005/865)

Jos opinto-ohjauksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, opinto-ohjausta voi 1 momentin estämättä osana muuta opetustaan antaa myös muu tässä luvussa tarkoitettu opettaja

Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet

6 § Behörighet för elevhandledare

Behörig att ge elevhandledning är den som

- 1) har avlagt högre högskoleexamen och slutfört de studier som avses i 19 § 1 mom. 4 punkten i statsrådets förordning om universitetsexamina eller i 15 § 2 mom. i förordningen om examina och lärarutbildning på det pedagogiska området,
- 2) har slutfört utbildning enligt 15 § 1 mom. i förordningen om examina och lärarutbildning på det pedagogiska området, eller
- 3) har den behörighet som föreskrivs i 15 § 1 mom. i denna förordning.

(3.11.2005/865)

I en skola som är verksam i ett skolhem kan elevhandledning också ges av den som har sådan annan behörighet som i denna förordning fordras av lärare för grundläggande utbildning.

11 § (3.11.2005/865) Behörighet för studiehandedare

Behörig att ge studiehandedning är den som

- 1) har avlagt högre högskoleexamen och utöver examen har slutfört studier enligt 19 § 4 punkten i statsrådets förordning om universitetsexamina eller studier för studiehandedare enligt 15 § 2 mom. i förordningen om examina och lärarutbildning på det pedagogiska området,
- 2) har slutfört utbildning enligt 15 § 1 mom. i förordningen om examina och lärarutbildning på det pedagogiska området, eller
- 3) har den behörighet som föreskrivs i 15 § 1 mom.

15 § Behörighet för studiehandedare

Behörig att ge studiehandedning är den som

- 1) har behörighet för lärare i yrkesinriktade och gemensamma studier enligt denna förordning samt har slutfört 60 studiepoängs eller 35 studieveckors studier för studiehandedare vid yrkespedagogisk lärarhögskola eller universitet eller minst 60 studiepoängs studier enligt 19 § 1 mom. 4 punkten i statsrådets förordning om universitetsexamina, eller
- 2) har den behörighet som föreskrivs i 11 §.

(3.11.2005/865)

Om ändamålsenliga arrangemang inom studiehandedningen kräver det kan även någon annan lärare som avses i detta kapitel utan hinder av 1 mom. ge studiehandedning som en del av hans eller hennes övriga undervisning.